

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного фахового випробування на здобуття ступеня вищої освіти освітній рівень – магістр, галузь знань – 03 Гуманітарні науки, спеціальність – 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література»

Вступне фахове випробування для навчання за освітнім ступенем "магістр" спеціальності 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література» проводиться відповідно до «Правил прийому до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2024/2025 навчальний рік». Вступним випробуванням з української мови і літератури на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» для вступників, які мають право на такий іспит згідно з Правилами прийому до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2024/2025 навчальний рік, є письмовий іспит.

Тривалість вступного іспиту в магістратуру – 4 астрономічні години. Вступники, які без поважних причин не з'явилися на вступний екзамен у зазначений за розкладом час, до наступного вступного випробування в конкурсі не допускаються

Метою іспиту з української мови та літератури є виявлення рівня набуття та розвитку навичок і вмінь з української мови та літератури вміння застосовувати набуті знання з фаху відповідно до затвердженої програми вступних випробувань, яка за змістом і обсягом включає навчальний матеріал підготовки фахівців за освітнім ступенем «бакалавр». Іспит передбачає письмові відповіді вступника на питання теоретичного та практичного характеру з української літератури та української мови

На екзамені з української мови та літератури вступники до магістратури мають продемонструвати:

знання

- основних періодів розвитку української літератури від давнини до XXI сторіччя, еволюцію напрямків, жанрів і стилів, творчість чільних представників літератури та художньо-стильові явища;
- основних понять, базових теорій та концепцій обраної філологічної спеціалізації, необхідних для професійного висвітлення питань літературознавства;
- загальних властивосте літератури як мистецтва слова;
- системних відомостей про літературну мову, що вивчається, особливості її формування, ознаки та функції;
- системи мови, що вивчається (лексику, фонетику, морфеміку, словотвір, морфологію, синтаксис), а також мовні норми, в тому числі орфографічні і пунктуаційні;
- закономірностей історичного розвитку мовних явищ, належних до різних мовних рівнів;
- специфіки територіально-діалектних та соціально-діалектних різновидів національної мови, що вивчається;

вміння

- практично застосовувати набуті теоретичні знання з української мови;
- володіти орфоепічними, лексичними, фразеологічними, словотвірними, морфологічними, синтаксичними, орфографічними, пунктуаційними та стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- розпізнавати істотні ознаки мовних явищ, описувати їхні властивості; групувати й класифікувати мовні явища, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між ними;
- аналізувати й інтерпретувати твори української літератури й усної народної творчості, визначати їхню художньо-стильову специфіку й

- характеризувати ідейно-тематичні особливості та місце в українському літературному процесі;
- здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних жанрів і стилів;
 - створювати власні висловлення, критичний погляд на мовні явища з урахування сучасних підходів до їхнього аналізу;
 - логічно й послідовно викладати думки та формулювати відповідні висновки.

Опис програми

Програма вступних випробувань з української мови для вступників до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для навчання за освітнім ступенем «магістр» спеціальності 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література» складена на основі навчального плану Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 035 «Філологія» спеціалізації 035.01 «Українська мова і література».

Програма з української мови

Лексикологія та фразеологія

Сучасна українська літературна мова. Визначення, ознаки, функції. Лексичне значення слова. Слово і поняття. Типи лексичних значень. Моно- та полісемія слова. Розвиток лексичного значення слова. Переносне значення та переносне вживання. Види перенесень: метафора, функціональне перенесення, метонімія, синекдоха. Парадигматичні відношення у лексиці (синонімія, антонімія, омонімія, паронімія). Склад української лексики з погляду її походження. Лексика української мови з погляду її вживання. Соціальні та територіальні діалекти. Активний і пасивний склад лексики. Стилійстична диференціація лексики. Поняття фразеологізму. Семантика і

структура фразеологічних одиниць (ФО). Класифікація ФО. Джерела фразеології.

Фонетика. Орфографія

Поняття про фонетику та фонологію. Фонема та її властивості. Основні аспекти вивчення звуків. Звукове поле фонем. Фонема та її алофони. Система голосних фонем української мови, історичний коментар. Система приголосних фонем, їх характеристика. Звукові поля голосних та приголосних фонем. Основні чергування голосних. Історичний коментар. Основні чергування приголосних. Історичний коментар. Види звукових змін (епентеза, протеза, дієреза, гаплогія, спрощення). Наголос як фонетичне явище. Засоби милозвучності української мови. Найголовніші правила української орфографії. Принципи української орфографії. Сучасний український правопис.

Морфеміка

Основні поняття морфеміки (морф і морфема; характерні риси морфем; особливості аломорфів). Характеристика кореневих і афіксальних морфем. Історичні зміни в морфемній будові слова (опрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція).

Словотвір

Основні поняття словотвору (твірна основа і формант; мотивованість, критерії встановлення напрямку мотивації; словотвірне значення; словотвірний тип; словотвірне гніздо). Морфологічні та неморфологічні способи словотворення сучасної української мови. Морфонологічні зміни при словотворенні (чергування, усічення, нарощення, накладання).

Морфологія

Основні граматичні поняття (граматичне значення слова, способи та засоби його вираження; граматична категорія). Поділ на частини мови та критерії їх виділення. Морфологічні категорії сучасної української мови. Лексико-граматичні та граматичні категорії іменника. Поняття про прикметник. Семантико-граматичні групи прикметників. Числівник як повнозначна частина мови. Розряди числівників. Займенник. Суперечливість

поглядів на місце займенника у морфологічній системі української мови. Лексико-граматичні ознаки і словозміна займенників. Дієслово як носій динамічної ознаки. Граматичні категорії дієслова. Прислівник. Розряди прислівників за значенням. Службові частини мови.

Синтаксис

Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису. Словосполучення як одиниця синтаксису. Підрядні словосполучення та їх типи. Речення як основна синтаксична одиниця. Структурно-семантичні типи речень. Просте і складне речення. Типи речень за метою висловлення. Просте речення. Двоскладні речення. Головні члени речення. Підмет і присудок, їх типи та способи вираження. Односкладні речення, їх структурно-семантичні різновиди. Другорядні члени речення, їх типи та способи вираження. Повні і неповні речення. Складне речення. Принципи класифікації складних речень. Складносурядні речення. Засоби зв'язку, змістові відношення між частинами, розділові знаки. Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень. Безсполучникові складні речення. Засоби зв'язку частин безсполучникових складних речень. Структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень. Складні речення з різними видами зв'язку, їх основні різновиди. Пряма мова, розділові знаки. Непряма мова. Невласне пряма мова. Принципи української пунктуації. Пунктуаційні знаки, їх основні типи і функції.

Історія української літературної мови

Періодизація історії української літературної мови. Зміни в змісті поняття «українська літературна мова» на різних історичних етапах. Т. Г. Шевченко – реформатор української літературної мови. Основні тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.

Українська література

Програма з історії української літератури

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

1. Порівняйте календарно-обрядову та родинно-обрядову творчість, визначте спільне й відмінне.
2. Проаналізуйте думи та історичні пісні, вкажіть на спільне й відмінне.
3. Охарактеризуйте балади та ліричні пісні, поясніть, що в них є спільного й відмінного.
4. Проаналізуйте жанр народної казки. Вкажіть, у чому виявляється «історичність», «чарівність», «час», «простір», «семиперсонажність» чарівних (героїчних) казок. Як виявляються залишки давніх культур у казці?
5. Порівняйте тематичні групи родинно-побутових та суспільно-побутових пісень, з'ясуйте спільне й відмінне в них.
6. Жанрові різновиди та класифікація народних паремій. Охарактеризуйте поетику малих жанрів фольклору.
7. Поясніть, як взаємодіють міф і народна творчість. Визначте роль християнства в розвитку українського фольклору (наведіть два-три приклади впливу на жанри усної народної творчості).

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

8. Поняття «літературознавство», основні й допоміжні літературознавчі дисципліни.
9. Література як словесний вид мистецтва. Своєрідність літератури порівняно з іншими видами мистецтва.
10. Поняття «художній образ», основні ознаки й функції. Принципи класифікації художніх образів.
11. Поняття про сюжет. Сюжет і фабула. Типи сюжетів (хронікальний, концентричний).
12. Загальна характеристика літературних родів.

ЛІТЕРАТУРА X – XVIII ст.

13. Концептуальна наснаженість «Слова про закон і благодать» Іларіона.
14. Механізми виникнення і розвитку житійної літератури українського Середньовіччя (XI-XV ст.).
15. Історичний наратив епохи Середньовіччя. «Руський літопис», його структура та сюжетика.
16. Полемічна спадщина Івана Вишенського.
17. Життєва драма Мелетія Смотрицького.

18. Образ «великої руїни» в «козацьких літописах».
19. Шкільна драма, її жанрові різновиди.
20. Вертепна драма як синтез фольклорних і літературних традицій.
21. Світ символів збірки Григорія Сковороди «Сад божественних пісень».
22. Творчість мандрівних дяків, її зв'язки з народною сміховою культурою.

ЛІТЕРАТУРА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

23. Жанрова своєрідність, тематика, образи «Енеїди» І. Котляревського.
24. «Наталка Полтавка» І. Котляревського: ідейний зміст, образи.
25. Повість Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся»: ідейний зміст, образи.
26. Балади Т. Шевченка «Причинна», «Тополя».
27. Поеми Т. Шевченка «Катерина», «Наймичка»: тематика, образи.
28. Лірика Т. Шевченка 1843-1845 рр. («Розрита могила», «Заповіт», «Холодний Яр», «Минають дні, минають ночі...» та інші твори).
29. Антимонархічна та антиколоніальна ідеї в поемах Т. Шевченка «Сон» і «Кавказ».
30. Поетичний цикл Т. Шевченка «В казематі» («Садок вишневий коло хати», «Мені однаково...», «Н. Костомарову» та інші твори).
31. Лірика Т. Шевченка 1847 – 1861 рр.: мотиви, образність («Ну що б, здавалося, слова...», «Мені тринадцятий минало...», «І виріс я на чужині...», «Доля», «Сестрі», «Ісая. Глава 35»).

ЛІТЕРАТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст. – ПОЧАТКУ ХХ ст.

32. Роман А. Свидницького «Люборацькі»: історія створення та видання, жанрова форма, проблематика, образи.
33. Співомовки (приказки) С. Руданського: особливості форми, проблематика, образи.
34. Роман І. Нечуя-Левицького «Хмари»: смисл назви, тема, проблематика, образи, сюжетно-композиційна будова, літературний контекст.
35. Роман Панаса Мирного та І. Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: історія створення та видання, символіка назви, жанрова форма, проблематика, образи, сюжетно-композиційні особливості.
36. Збірка І. Франка «Зів'яле листя»: обставини появи, авторські передмови, цикли, мотиви, символіка.
37. Роман І. Франка «Перехресні стежки»: історія створення та видання, проблематика, образи, жанрова форма, літературний контекст.
38. Поема І. Франка «Мойсей»: джерела, проблематика, образи.
39. Збірка І. Франка «З вершин і низин»: час появи, два видання, структура, тематика, наскрізна символіка.
40. «Одержима», «На полі крові» Лесі Українки: біблійна основа, провідні мотиви, образи, символіка.
41. Жанрова специфіка, проблематика, образи драми Лесі Українки «Лісова

- пісня».
42. Драма Лесі Українки «Камінний господар»: своєрідність осмислення світової теми, проблематика, поетика.
 43. Жанрово-стильова своєрідність, проблематика, система образів новели М. Коцюбинського «Intermezzo».
 44. Модерністська повість «Тіні забутих предків»: проблематика, міфопоетика.
 45. Проблематика й система образів твору «Земля» О. Кобилянської.
 46. П'єси В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Закон»: семантика заголовків, проблематика, художні конфлікти і система дійових осіб.
 47. Роман В. Винниченка «Записки Кирпатого Мефістофеля»: жанрова своєрідність, проблематика й система образів, інтертекстуальні риси.

ЛІТЕРАТУРА ХХ ст.

48. Збірка «Сонячні кларнети» П. Тичини: провідні проблеми, поетика.
49. Новелістика М. Хвильового: проблематика, образи, художня своєрідність.
50. Жанрова своєрідність роману В. Підмогильного «Місто», проблематика, колізії, образи.
51. Проблематика, образи, жанр роману В. Домонтовича «Доктор Серафікус».
52. Комедія «Мина Мазайло» М. Куліша: проблематика, образи, поетика.
53. «Патетична соната» М. Куліша: сценарна історія, проблематика, образи, композиція.
54. Роман Ю. Яновського «Майстер корабля»: проблематика, образи, жанрово-стильові особливості.
55. Ревізійна модель війни в кіноповісті «Україна в огні» О. Довженка.
56. Художній світ новелістики Григора Тютюнника.
57. Роман Л. Костенко «Маруся Чурай»: провідні мотиви, образна система.
58. Лірика Ліни Костенко: провідні мотиви, образи.
59. Історіософія роману «Берестечко» Л. Костенко, своєрідність поетики.
60. Драматична поема «Сніг у Флоренції» Л. Костенко: проблематика, образи, символіка.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

61. Проблемно-тематичний шлях аналізу літературного твору в школі. Розглянути на прикладі кіноповісті О. Довженка «Україна в огні» (11 клас).
62. Цілісний шлях аналізу літературного твору в школі. Розглянути на

- прикладі роману П. Куліша «Чорна рада» (10 клас).
63. Своєрідність вивчення драматичних творів у школі. Розглянути на прикладі п'єс «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого або «Мина Мазайло» М. Куліша.
64. Пообразний шлях аналізу художнього твору на прикладі повісті І. С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

Критерії оцінювання комплексного фахового випробування з української мови і літератури

Фахове вступне випробування з української мови і літератури включає 4 питання: два питання з історії української літератури та теорії літератури і два питання з української мови. Кожне питання оцінюється в 50 балів. Максимальна кількість отриманих балів за всі чотири завдання дорівнює 200 балам.

Оцінювання відповідей здійснюється за комплексними критеріями – змістом, повнотою, глибиною, точністю та грамотністю й комунікативною якістю відповідей:

1) зміст, що відображає знання теоретичного матеріалу з питань мови та літератури, розуміння мовних (фонетичних, лексичних, словотвірних, морфологічних та синтаксичних, стилістичних) та літературних (специфіки родових та жанрових форм літератури, ідейно-художнього змісту творів, їх поетикальних особливостей) явищ та процесів, що їх зумовлюють;

2) повнота, яка передбачає всебічне висвітлення питань в окресленому напрямку, використання необхідного ілюстративного матеріалу;

2) використання наукової термінології та спеціальних понять;

3) точність формулювань й положень;

4) чітка структура викладу матеріалу, аргументованість висновків;

5) дотримання орфографічних, синтаксичних та стилістичних норм української мови;

200 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання. Оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту із залученням українського та світового історико-літературного контексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; логічна, аргументована, й грамотна відповідь на питання без змістових і фактичних неточностей. Відсутність орфографічних та пунктуаційних помилок.
190 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання; оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; виклад матеріалу логічний, аргументований; наявність незначної змістової помилки. 0-0-1
180 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання; оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; відповідь логічна, аргументована; наявність незначних змістових помилок; 1-0-2 0-1-1 1-0-0
170 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на три питання. Бракує повноти та глибини у висвітленні одного питання з української літератури або української мови. Відповіді достатньо

	<p>аргументовані. Володіння фаховою термінологією. Допущено змістові помилки.</p> <p>1-1-1</p> <p>1-1-2</p>
160 балів	<p>Вичерпні, глибокі відповіді на три питання. Бракує повноти та глибини у висвітленні одного питання з української літератури або української мови; відповідь недостатньо аргументована або не ілюстрована фактичним матеріалом Володіння фаховою термінологією. Наявні незначні змістові помилки.</p> <p>1-2-1</p> <p>1-2-2</p>
150 балів	<p>Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Володіння філологічною термінологією. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Допущено змістові помилки. Наявні незначні змістові помилки</p> <p>2-0-1</p> <p>2-0-2</p>
140 балів	<p>Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Поверхове знання художнього тексту. Помилки у використанні філологічної термінології. Допущено змістові помилки.</p> <p>2-2-2</p> <p>2-1-3</p>
130 балів	<p>Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Поверхове знання художнього тексту.</p>

	<p>Помилки у використанні літературознавчої термінології. Допущено змістові помилки.</p> <p>2-3-2 2-3-3 2-3-4 1-3-2 0-4-4</p>
120 балів	<p>Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української літератури. Володіння літературознавчою термінологією. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української мови. Допущено змістові помилки.</p> <p>1-4-1 1-4-2 2-4-2 3-0-3</p>
110 балів	<p>Вичерпна відповідь на одне питання. Два питання висвітлено поверхово. Відсутня відповідь на одне питання. Відповіді містять окремі фактичні неточності. Допущені змістові помилки.</p> <p>3-1-2 3-2-3</p>
100 балів	<p>Відсутня відповідь на одне питання. Один із складників питання не розкритий вповні або відповідь засвідчує нерозуміння його студентом. У цілому відповіді наявні. Допущені змістові помилки..</p> <p>3-3-3 3-4-4 4-4-4</p>

90 балів	<p>Відсутня відповідь на два питання. Один із складників питання нерозкритий вповні або відповідь засвідчує нерозуміння його студентом. Помилки у розумінні фахових термінів. Допущені змістові помилки.</p> <p>5-5-5</p>
80 балів	<p>Відповіді на питання поверхові; наявне незнання окремих мовних явищ або художнього твору. Помилки у розумінні фахових термінів. Змістові помилки.</p> <p>6-6-6</p>
70 балів	<p>Відповідям на питання бракує послідовності, вичерпності й аргументованості; вони мають принципові неточності, недостатньо ілюстративні; інтерпретація літературних творів є поверховою й нецілісною; недоречне або помилкове використання філологічної термінології. Екзаменаційна робота містить фактичні помилки. У викладі матеріалу наявні стилістичні, синтаксичні чи орфографічні помилки.</p> <p>6-7-7</p>
60 балів	<p>Відсутні відповіді на три питання. Знання з української мови та літератури є вибілковими, фрагментарними, відповіді – неглибокими, позбавленими достатньої аргументованості, мають місце фактичні принципові неточності; наявні орфографічні й пунктуаційні помилки; порушення логіки викладу; аналіз художнього твору підмінений загальними фразами, бракує текстуальної конкретики. Студент не завжди доцільно залучає мовознавчу та літературознавчу термінологію. Велика кількість змістових помилок.</p> <p>7-7-7</p>
0-30 балів	<p>Відповіді засвідчують незнання теоретичного матеріалу, поверхове знання української мови та української літератури; виклад матеріалу позбавлений логіки й аргументованості, у роботі наявні орфографічні й пунктуаційні помилки. Велика кількість змістових помилок.</p> <p>Більше 7-7-7</p>

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка з вступного випробування складає не менше 100 балів.

Голова фахової атестаційної комісії

_____ Юрій КОХАН

Програму затверджено на засіданні приймальної комісії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол засідання приймальної комісії № 2 від 15 квітня 2024 р.

Відповідальний секретар

_____ Сергій ЄЛЬЦОВ